ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

PEDAGOGIK KASBIY KOMPETENSIYALAR

Termiz davlat pedagogika institute talabasi
Ochildiyeva Sevinch
sevinch@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada pedagogik kasbiy kompetensiya tushunchasining mohiyati, tarkibiy qismlari va zamonaviy ta’lim jarayonidagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda pedagog kasbiy kompetensiyalarining turlari, ularni shakllantirish mexanizmlari hamda ta’lim sifati bilan uzviy bog‘liqligi yoritilgan. Shuningdek, innovatsion ta’lim sharoitida pedagog kompetensiyalarini rivojlantirishning samarali yo‘llari asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik kompetensiya, kasbiy mahorat, pedagog shaxsi, ta’lim sifati, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion ta’lim.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim tizimi oldida yuqori malakali, kasbiy jihatdan yetuk va raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlash muhim vazifa sifatida qo‘yilmoqda. Bu jarayonda pedagogning nafaqat bilim darajasi, balki uning kasbiy kompetensiyalari ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Chunki pedagogik faoliyat samaradorligi bevosita o‘qituvchining kasbiy kompetensiyalariga bog‘liqdir.

Zamonaviy pedagog ta’lim beruvchi emas, balki ta’lim jarayonini loyihalovchi, boshqaruvchi va rivojlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli pedagogik kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish masalasi dolzarb ilmiy-pedagogik muammo sifatida tadqiq etilmoqda.

Asosiy qism

1. Pedagogik kasbiy kompetensiya tushunchasining mohiyati

Pedagogik kasbiy kompetensiya — bu pedagogning kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlarning yaxlit majmuasidir. Kompetensiya faqat bilimlar yig‘indisi emas, balki ularni amaliy faoliyatda to‘g‘ri qo‘llay olish qobiliyatini ham ifodalaydi.

Kompetensiyaviy yondashuv ta’lim jarayonida natijaga yo‘naltirilganlikni ta’minlab, pedagogning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

2. Pedagogik kasbiy kompetensiyalarning turlari

Pedagogik adabiyotlarda pedagog kasbiy kompetensiyalari quyidagi turlarga ajratiladi:

Kasbiy-pedagogik kompetensiya — ta’lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil eta olish;

Metodik kompetensiya — o‘qitish metodlari va texnologiyalarini to‘g‘ri tanlash va qo‘llash;

Kommunikativ kompetensiya — o‘quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali muloqot o‘rnatish;

Axborot-kommunikatsion kompetensiya — raqamli texnologiyalardan foydalanish;

Ijtimoiy-psixologik kompetensiya — jamoada ishlash, nizolarni boshqarish;

Refleksiv kompetensiya — o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash.

Mazkur kompetensiyalar pedagog shaxsining kasbiy yetukligini ta’minlaydi.

3. Pedagogik kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish omillari

Pedagogik kasbiy kompetensiyalar quyidagi omillar asosida shakllanadi:

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

- uzluksiz kasbiy ta’lim va malaka oshirish;
- innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish;
- pedagogik tajriba almashinuvi;
- o‘z-o‘zini rivojlantirish va refleksiya;
- ilmiy-metodik faoliyatda ishtirok etish.

Ayniqsa, zamonaviy ta’lim muhitida pedagogning o‘z ustida doimiy ishlashi kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi.

4. Pedagogik kasbiy kompetensiyalarning bugungi kundagi ahamiyati

Bugungi kunda pedagogik kasbiy kompetensiyalar:

- ta’lim sifati va samaradorligini oshiradi;
- o‘quvchilarda mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi;
- innovatsion ta’limni joriy etishga xizmat qiladi;
- pedagogning kasbiy barqarorligi va ijtimoiy nufuzini oshiradi.

Shu bois pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish davlat ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Pedagogik kasbiy kompetensiyalar zamonaviy ta’lim tizimida pedagog shaxsining kasbiy yetukligini belgilovchi muhim mezonlardan biri hisoblanadi. “Kompetensiya” tushunchasi pedagogika fanida shaxsning muayyan faoliyat turini samarali amalga oshirishga imkon beruvchi bilim, ko‘nikma, malaka, tajriba va shaxsiy sifatlarning integratsiyalashgan majmuasi sifatida talqin etiladi. Pedagogik kasbiy kompetensiya esa o‘qituvchining ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, boshqarish va takomillashtirish qobiliyatini ifodalaydi.

Nazariy jihatdan pedagogik kasbiy kompetensiyalar kompetensiyaviy yondashuv asosida shakllanadi. Ushbu yondashuv ta’lim jarayonini natijaga yo‘naltirishni, ya’ni o‘quvchi shaxsida aniq kompetensiyalarni rivojlantirishni ko‘zda tutadi. Bunda pedagog faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim muhitini loyihalovchi, pedagogik jarayonni tashkil etuvchi va o‘quvchilar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi subyekt sifatida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik kasbiy kompetensiyalarning nazariy modeli bir necha tarkibiy komponentlardan iborat. Bilim komponenti pedagogning fan, pedagogika va psixologiya sohasidagi ilmiy-nazariy tayyorgarligini ifodalaydi. Amaliy-kommunikativ komponent pedagogning o‘qitish metodlarini qo‘llash, o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatish va ta’lim jarayonini boshqarish qobiliyatini qamrab oladi. Shaxsiy-refleksiv komponent esa pedagogning o‘z faoliyatini tahlil qilish, o‘z-o‘zini baholash va kasbiy rivojlanishga intilish sifatlarini aks ettiradi.

Ilmiy manbalarda pedagogik kasbiy kompetensiyalar pedagog shaxsining kasbiy faoliyatidagi barqarorlik va moslashuvchanlikni ta’minlovchi omil sifatida baholanadi. Chunki ta’lim jarayoni doimiy ravishda yangilanib borar ekan, pedagogdan innovatsion fikrlash, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish va pedagogik ijodkorlik talab etiladi. Shu nuqtayi nazardan, kasbiy kompetensiya pedagogning kasbiy o‘sish darajasini belgilovchi mezon sifatida namoyon bo‘ladi.

Nazariy jihatdan pedagogik kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni uzluksiz va tizimli xarakterga ega. U pedagogik ta’lim, amaliy faoliyat, malaka oshirish hamda o‘z-o‘zini rivojlantirish orqali bosqichma-bosqich amalga oshadi. Bu jarayonda refleksiya muhim o‘rin tutib, pedagog o‘z tajribasini tahlil qilish orqali kasbiy kamolotga erishadi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-12

Xulosa qilib aytganda, pedagogik kasbiy kompetensiyalar nazariyasi zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u pedagog shaxsini kasbiy va ma’naviy jihatdan rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur nazariy yondashuv ta’lim sifatini oshirish, pedagogik faoliyat samaradorligini ta’minlash hamda barkamol avlodni tarbiyalashda mustahkam ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi, pedagogik kasbiy kompetensiyalar pedagog faoliyatining muhim ko‘rsatkichi bo‘lib, ta’lim jarayonining samaradorligini ta’minlaydi. Zamonaviy pedagog kasbiy bilim, metodik mahorat, kommunikativ va axborot kompetensiyalarini uyg‘un holda rivojlantirishi lozim. Pedagogik kasbiy kompetensiyalarni tizimli ravishda shakllantirish va takomillashtirish orqali ta’lim sifatini yangi bosqichga olib chiqish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
2. Forobiy A.N. Fozil odamlar shahri. – Toshkent.
3. G‘azzoliy I. Ihyo ulum ad-din.
4. Zimnyaya I.A. Kompetentnostnıy podxod v obrazovanii.
5. Xodjayev B., Yo‘ldoshev J. Pedagogik mahorat. – Toshkent.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.